

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

*Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly* 84 (2024) 3, 693—707

Besedilo prejeto/Received:09/2023; sprejeto/Accepted:12/2024

UDK/UDC: 27-76-051(=163.6)(714.47=81)

DOI: 10.34291/BV2024/03/Kolar

© 2024 Kolar, CC BY 4.0

*Bogdan Kolar*

## **Stiki slovenskih misijonarjev s kanadskimi indijanci** *Slovenian Missionaries in Touch with the Canadian Native Americans*

*Povzetek:* Slovenski misijonarji, ki so delovali v Združenih državah Amerike, so zaradi poznanja indijanskih jezikov prevzemali misijonske naloge tudi med indijanskimi plemeni v kanadski provinci Ontario. Za to so jih prosili kanadski škofje. Indijanci so uporabljali knjige, ki so jih pripravili slovenski misijonarji. Šlo je za vzpostavljanje stikov na ravni razvoja verskega življenja, ustvarjanja cerkvenih struktur in vključevanja v življenje indijanskih plemen elementov, ki so jih misijonarji razumevali kot izraz izboljševanja njihovih življenjskih razmer in uveljavljanja pravic kot etnične skupnosti. Na prispevek<sup>1</sup> slovenskih misijonarjev še danes spominjajo nekateri kulturno-sakralni in tiskani spomeniki ter jubilejni dogodki.

*Gljučne besede:* Kanada, Indijanci, Friderik I. Baraga (1797–1868), Janez Čebulj (1832–1898), Franc Pirc (1785–1880), misijoni

*Abstract:* Slovenian missionaries working in the United States of America, because of their knowledge of Indian languages, also took up missionary tasks among Native American tribes in the Canadian province of Ontario. They were asked to do so by the Canadian bishops. The Native Americans also used books prepared by Slovenian missionaries. The aim was to establish contacts at the level of the development of religious life, the creation of church structures, and the incorporation into the life of the Native American tribes of elements which the missionaries understood as an expression of the improvement of their living conditions and the assertion of their rights as an ethnic community. The contribution of Slovenian missionaries is still commemorated today in some cultural and religious monuments and printed material, as well as in commemorative events.

*Keywords:* Canada, Native Americans, Frederic I. Baraga (1797–1868), John Čebulj (1832–1898), Franc Pirc (1785–1880), missions

<sup>1</sup> Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta P6-0262 („Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga“), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

## 1. Uvod

Zgodovina Kanade kot samostojne države se začne 1. julija 1867, ko ji je s tako imenovano „angleško-severnoameriško listino“ angleški parlament po dolgoletnih pogajanjih priznal status dominiona, relativno neodvisnega od Velike Britanije: sestavljala jo je prva skupina provinc (Ontario, Québec, New Brunswick in Nova Škotska), kasneje so se jim pridružile še druge.<sup>2</sup> Imela je značaj konfederacije in je dobila ime Kanada. Za prestolnico je bila izbrana Ottawa. Cerkvene skupnosti so bile organizirane že veliko pred tem, v določeni meri vzporedno s priseljevanjem evropskega prebivalstva. 24. julija 1534 je Jacques Cartier pristal na polotoku Gaspé in novo zemljo razglasil za last francoske krone ali francosko kolonijo. S priseljevanjem francoskega prebivalstva so prihajali katoliški misijonarji, predvsem redovniki in redovnice, ki so svojo pozornost namenjali tako novoprišlekom kot avtonomnemu prebivalstvu; osrednji sta bili indijanski plemeni Huronov in Irokezov. Prve organizirane oblike verskega življenja so nastale na bregovih reke Svetega Lovrenca in so bile pod vplivom francoskih oblasti (Jan 1967a, 9–10). Od začetka 17. stoletja so se za kanadska ozemlja začeli zanimati še Angleži, ki so ozemlja osvajali z vojaškimi pohodi; zvrstila se je vrsta večjih in manjših vojn.

Sredi 17. stoletja so začele nastajati prve cerkvene strukture. Leta 1659 je bil Francois de Laval imenovan za apostolskega vikarja „Nove Francije“, kakor so tedaj imenovali Kanado. Sedež je imel v Québecu, podrejen je bil metropolitu v Rouenu v Franciji. V letu 1674 je bila ustanovljena škofija v mestu Québec, ki je obsegala celotno ozemlje današnje Kanade in večino Združenih držav Amerike in je bila prva škofija na ozemlju celotne Kanade. Druga škofija St. John's, Nova Fundlandija, je bila ustanovljena leta 1784, tretja škofija Halifax, Nova Škotska, pa leta 1817. Začele so nastajati prve župnije in cerkvene izobraževalne ustanove (npr. kolegiji jezuitov, sulpiciancev, sestrskih skupnosti) (1966, 248–249). Po letu 1763 se je v jugovzhodnem delu Kanade začela oblikovati še britanska oblast in uprava; vodilno vlogo so začeli dobivati angleški guvernerji. S tako imenovanim „Quebeškim aktom“ iz leta 1774 je bila francoskim naseljencem zagotovljena pravica do lastnega jezika in vere.

Število članov katoliške skupnosti in struktur je pripomoglo, da je bila v letu 1819 škofija Québec povzdignjena v nadškofijo in da so bili ustanovljeni apostolski vikariati: Kingston (Ontario), Charlottetown (Prince Edward Island), St. Boniface (del Winnipeg, Manitoba). Število škofij se je hitro večalo na celotnem ozemlju od sredine 19. stoletja dalje. Za voditelje škofij so bili izbrani sinovi evropskih priseljencev, zlasti Irci. Mnogi med njimi se niso naučili jezika indijanskih plemen in niso bili sposobni, da bi pastoralno oskrbovali vse prebivalce, ki so živeli na ozemljih njihovih škofij. V južnem delu province Ontario, ki je mejila na ameriške indijanske misijone, je bila prva škofija Toronto ustanovljena leta 1841, Hamilton in London leta 1856, Thunder Bay (indijanska naselbina na istem mestu se je ime-

<sup>2</sup> Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0262 („Vrednote v judovsko-krščanskih virih in tradiciji ter možnosti dialoga“), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

novala Fort William) leta 1952 in škofija St. Catherine's leta 1958. Številčno najmočnejše so bile škofije, ki so delovale v francosko govorečem delu Kanade, ker je bilo tam sorazmerno največ katoličanov (1966, 250).

## 2. Misijonar Friderik Irenej Baraga

Pionirsko delo pri iskanju sledov delovanja slovenskih misijonarjev med indijanskimi plemeni v Kanadi je opravil slovenski lazarist Anton Zrnc (1921–2016), organizator slovenske skupnosti v Torontu in misijonar v vseh pomembnih kanadskih središčih, kjer so se oblikovala slovenska cerkvena občestva. Kot urednik revije *Božja beseda*, kot postulator v beatifikacijskem postopku in kot avtor vodnikov po Baragovih krajih je sistematično preučeval ne le življenje misijonskega škofa in njegovo delo na ameriških tleh, temveč tudi njegovo mesto med kanadskimi Indijanci (Letonja 2016, 96). Svoje razprave je objavljajl v reviji *Božja beseda* in vodnikih, ki jih je pripravil kot pripomočke za obiskovanje krajev, kjer je deloval škof Baraga. Med rojaki v Združenih državah in Kanadi je imel možnost, da je poznanje Barage, njegovega dela in njegovih spisov razširjal na različnih srečanjih, v predavanjih in publikacijah.

Preučevanju vpliva slovenskih misijonarjev na razvoj ameriških in kanadskih Indijancev je del raziskovalne pozornosti namenil zgodovinar in sociolog dr. Rudolf Čuješ (1916–2007), ki je objavil krajšo razpravo „The Slovenian Contribution to the Canadian Indians“ ter nato monografsko delo z naslovom *Ninidjanissidog Saiaginagog (Contribution of the Slovenes to the Socio-Cultural Development of the Canadian Indians)* (F. H. 2007).

Misijonar Friderik I. Baraga (1797–1868) je prvi znani Slovenec, ki je stopil na kanadska tla. Njegova misijonska vnema ga je spodbujala, da se je za Indijance na kanadski strani meje zanimal že od vsega začetka svojega delovanja v Združenih državah Amerike. Prva leta po prihodu na ozemlje škofije Detroit je občasno (1831–1853) obiskoval indijanska plemena v okolici današnjega mesta Sault Ste. Marie; na kanadski strani je bila misijonska postaja Garden River. Njegovih bogoslužnih srečanj so se udeleževali katoličani s kanadske strani slapov, francosko ali angleško govoreči belci, mešanci in Indijanci. V Baragovem dnevniku je večkrat zabeleženo, da se Kanadčani niso udeleževali njegovih nedeljskih srečanj, ker reka sv. Marije ni bila zamrznjena. Na drugih mestih zapiše, da je veliko ljudi prišlo „z druge strani“, ker je bil na reki zadostil debel led. O obiskovalcih „z druge strani“ ali o obiskih „na drugi strani“, ko so ga klicali k bolnikom, govori na več mestih, tudi ko je v Sault Ste. Marie deloval kot apostolski vikar in škof (Čuješ 1968a, 36–37).

Kot duhovnik in misijonar je Friderik I. Baraga misijonsko delo opravljal s pomočjo dveh slovenskih rojakov Franca Pirca (1785–1880) in frančiškana p. Otona Škole (1805–1874). Kot škof je Baraga nato (1855–1868) na prošnjo sosednjih škofov in po pooblastilu Svetega sedeža imel pooblastila za delovanje med indijanskimi plemeni na ozemljih sosednjih škofij. Kanadski škofje so mu prepustili

jurisdikcijo nad indijanskimi misijoni, ki so mejili na Gornje jezero in Michigansko jezero (Rezek 1907, 398), to je v kanadski provinci Ontario.

Že leta 1832, ko je deloval v kraju Arbres Croche, je vodstvu Leopoldinine ustanove na Dunaju poročal:

»Indijanci tega področja so srečno, mirno in svobodno ljudstvo. /.../ Angleži, narod, ki zelo velikodušno vrača, izkazujejo Indijancem veliko dobrot. Med vojno z Združenimi državami so bili namreč Indijanci angleški zavezniki in zato jih angleška vlada še vedno nagraduje. V Kanadi, ki pripada Angležem, so nekateri kraji, kjer vsako leto julija in avgusta obdarujejo Indijance, ki pridejo tja. Delijo jim obleko, različno orodje in posodje itd. Če pa kdo pride tja s svojo družino, je obdarovana tudi njegova žena in otroci. Skoraj vsi moji Indijanci gredo vsako leto v Kanado. Je sicer zelo daleč, vendar tega potovanja ne opustijo, v Kanado pa se vozijo čez jezero v svojih lahkih čolnih.« (pismo z dne 10. 3. 1832; [Baragova misijonska pisma 1983, 62])

V letih od 1838 do 1843 je imel za središče svojega delovanja kraj La Pointe. Od tam je potoval na misijonska potovanja na severozahodno obalo Gornjega jezera, kjer so bili Indijanci. Med postajami je bil na kanadski strani kraj Fort William (sedaj Thunder Bay). Po preselitvi v Sault Ste. Marie leta 1854 se je kanadskim indijanskim plemenom še bolj približal, sam kraj pa je pred tem že večkrat obiskal. Vsakokrat so v katoliški misijon prišli tudi Indijanci z druge strani jezera. V pismih rad omenja njihovo prisotnost: »Tukaj se je zbralo že lepo število katoličanov, Kanadčanov, Ircev in Indijancev. Tudi tukaj zelo mnogo spovedujem, zlasti v angleščini in indijanščini. Indijanci že vsi vedo, da govorim indijansko, in radi prihajajo k spovedi.« (pismo sestri Amaliji dne 28. 9. 1837 [Baragova misijonska pisma 1983, 142]) Z ustanovitvijo apostolskega vikariata za Gornji Michigan leta 1853 in imenovanjem za škofa je Baraga prevzel v svojo oskrbo tudi Indijance sosednjih škofij. »Okoliški škofje so prosili Barago za uslugo, ker niso znali jezika Indijancev in so zaradi velike oddaljenosti le redkokdaj utegnili obiskati Indijance.« (Zrnec 1968a, 41) Njegove pristojnosti in s tem možnosti delovanja so se še povečale štiri leta kasneje, ko je leta 1857 vikariat Gornji Michigan postal škofija s sedežem v Sault Ste. Marie. Za svojega soseda je najprej dobil torontskega nadškofa (leta 1841), čigar škofija se je raztezala ob celotni severni obali Gornjega jezera, vse do kraja Fort William v zahodnem Ontariu, in nato hamiltonskega škofa (po letu 1856).

Do tedaj je imel Baraga stike s kanadskimi Indijanci že več kot dvajset let. Dobro jih je poznal in zato je delo med njimi tudi prevzel. Nekatera pisma, ki so se ohranila po različnih škofijskih arhivih, to potrjujejo. Ko je torontskemu škofu leta 1854 predlagal, da bi še naprej oskrboval Indijance, ki so bili na ozemlju njegove škofije v zahodnem delu Ontaria, to je od kraja Bruce Mines ob Huronskem jezeru do Fort Williama ob Gornjem jezeru, je bil škof Armand-François-Marie de Charbonnel (1802–1891, škof v Torontu 1847–1860) s predlogom zadovoljen, saj mu je Baraga s tem odvzel veliko breme. Torontski škof je v Rimu pridobil potrebna so-

glasja in prošnjo utemeljil z nekaterimi razlogi, med katerimi je bilo neznanje jezika, ki so pripomogli, da je oskrbovanje kanadskih Indijancev še naprej ostala skrb škofa Friderika I. Barage.

V prošnji v Rim 30. oktobra 1854 je de Charbonnel zapisal: »Gospod Baraga govori vse jezike teh misijonov, so mu lažje dostopni in ne samo da privoli v tako ureditev, temveč si jo želi, kar je meni zelo prav. Prepričan sem, da bo tudi novi hamiltonski škof – če ga Sveti sedež potrdi – ker prav tako kot jaz ne govori indijanskih jezikov, popolnoma zadovoljen z jurisdikcijo, dano v prid krajev, ki so 500 do 900 milj oddaljeni od Toronta in Hamiltona.« (Zrnec 1968a, 43–44) Tako je Baraga za tri leta prejel v oskrbovanje vso severno obalo Gornjega in Huronskega jezera od Bruce Mines na vzhodu do Fort Williama na zahodu ter kraje severno in vzhodno od Sault Ste. Marie. V pismu tajniku Francoske misijonske družbe dne 9. oktobra 1855 je Baraga zapisal, da so mu delo med indijanskimi plemeni poverili škofje Detroita, Milwaukeeja, St. Paula in Toronta, ker niso znali indijanskih jezikov. Za torontsko škofijo je dodal, da mu je škof zaupal vso obalo Gornjega jezera od Fort Williama na zahodu do Bruce Mines na vzhodu. Med obema večjima misijonomoma Fort William in kanadski Sault Ste. Marie so bile manjše misijonske postaje: Lake Nipigong, Pic, Michipicoton, Badjuanang, Goulais Bay, Garden River, St. Joseph, Bruce Mines in še nekaj drugih (Čuješ 1968a, 103–104).

Velik del ozemlja torontske škofije je bil po ustanovitvi škofije v Hamiltonu leta 1856 dodeljen novi škofiji. Zaradi številnih potovanj po vikariatu in priprav novih besedili, ko je za Indijance hotel storiti še nekaj več, je Baraga izkoristil priložnost ustanovitve nove škofije in prvemu škofu v Hamiltonu Johnu Farrellu (1820, škof 1856–1873) takoj sporočil, da ga stari dogovor ne obvezuje več. »Ne nameravam sklepati novega dogovora v zadevi teh misijonov. Sprejel bi jurisdikcijo samo nad kanadskim delom Sault Ste. Marie, ki je prav na nasprotni strani mojega sedeža, ker je tamkaj mnogo Indijancev, ki govorijo le indijansko, in ker g. Menet (sc. tamkajšnji misijonar) ne govori indijanskega jezika, kličejo Indijanci k bolnikom mene, da jim delim svete zakramente.« (Zrnec 1968a, 74)

Nova škofija in njen prvi škof sta se srečevala s številnimi problemi, saj je bilo treba na novo postaviti vso strukturo in iskati misijonarje, ki so še vedno prihajali od drugod. Škof Farrell ni znal nobenega indijanskega jezika. Zato je vztrajal, da bi škof Baraga še naprej oskrboval Indijance na bolj odročnem delu hamiltonske škofije in ga je za to pisno zaprosil. Škof Baraga mu je 29. septembra 1856 odgovoril, »da ne nameravam sprejeti vaših misijonov ob Gornjem jezeru. Vaši Eksce-lenci ne bo prav nič teže skrbeti za te misijone kot meni. V nekaj urah ste iz Hamiltona v Detroitu, od tam pa odpelje parnik skoraj vsak drugi dan v Sault Ste. Marie. In ko ste tu, imate isto možnost kot jaz.« Spomnil ga je, da dogovor s torontskim škofom de Charbonnelom, po katerem je skrbel za njegove indijanske misijone, ne drži več. Izjemoma je bil pripravljen skrbeti za indijanske misijone na kanadski strani Sault Ste. Marie, to je nasproti njegovemu škofijskemu sedežu (Zrnec 1968a, 75; Čuješ 1968a, 55). Kljub vztrajanju škofa Farrella Baraga ni popustil in je zgolj pomagal jezuitskim misijonarjem, ki so delovali na kanadski strani Sault Ste. Marie. Ker pa je od njih pričakoval več, to je, da bi več pozornosti namenjali verskemu

pouku Indijancev, so se odločili za odhod iz tistega dela hamiltonske škofije, kjer so bivali Indijanci in so misijonske postaje ostale štiri leta (1860–1864) brez misijonarjev. Zato je moral škof Baraga v teh letih poleg oskrbovanja škofijskega sedeža in okoliških krajev opravljati še vsa duhovniška opravila v Sault Ste. Marie in v misijonih na kanadski strani. Velikokrat je šel v naselbino Garden River, kamor so ga klicali k bolnikom, od tam pa so Indijanci prihajali v Sault. Prav tako se je začel zanimati za Goulais Bay, sicer že krščansko naselje, ki pa so ga misijonarji redko obiskovali.

V Goulais Bay, na bregu istoimenskega zaliva, kjer je živelo indijansko plemo Batchewana, je že leta 1859 kupil zemljišče, kjer je imel namen postaviti cerkev. Pozimi 1861/62 je napravil načrt in poslopje dogradil še isto leto. V svoj dnevnik je za datume od 14. do 16. julija 1862 zapisal: »V Goulais Bay, pa spet nazaj! Bogu hvala za vse tamkaj! Bog daj, da bi jo vedno dobro uporabljali.« (Baraga 1990, 271) 30. avgusta 1862 je pisal Leopoldinini ustanovi: »Indijanci se veselijo in so hvaležni, da imajo to cerkev; tudi sam sem zadovoljen, da sem jo postavil, kajti Indijanci se tam, kjer imajo cerkev – tudi če pri njih ni misijonarja – vsako nedeljo in vsak praznik dopoldne in popoldne zberejo v cerkvi, molijo sveti rožni venec in pojejo svete pesmi ob uri, ko je navadno božja služba.« (*Baragova misijonska pisma* 1983, 227) Poskrbel je za vso cerkveno opremo, zvon je dobil iz Anglije, križ so mu podarili rojaki. 28. septembra 1862 je v cerkvi prvič maševal. V dnevniku je na isti dan zabeležil: »Nedelja, praznik sedem žalosti preblazene Device Marije. Danes sem bral prvo mašo v novi cerkvi blažene Device Marije in pridigal indijansko dopoldne in popoldne. Namesto večernic smo opravili pobožnost križevega pota.« (Baraga 1990, 277)

Velika stiska, v kateri se je škof Baraga znašel v začetku šestdesetih let, ko je poleg jezuitov odšlo še več duhovnikov iz njegove škofije in je brez duhovnika ostalo več misijonskih postaj, ga je silila, da je prosil za pomoč druge kanadske škofo, med drugim škofa Ignacija Bourgeta (1799–1885, škof 1840–1876) v Montrealu, kjer so duhovniki obvladali angleščino in francoščino, vendar je prosil zaman. Brez sadov so bile tudi prošnje, ki jih je naslovil na škofa v Ottawi (Čuješ 1968a, 56). T. Zrnec je po preučevanju izvirnega dopisovanja lahko zaključil: »Kolikor je do danes znanega, bi smeli trditi, da Baraga ni prejel od kanadskih škofov pomoči, ne duhovnikov ne drugih sredstev.« (Zrnec 1968a, 112) Na Baragovo prošnjo v Rim in na vrhovnega predstojnika jezuitov so se člani skupnosti jeseni 1864 vrnili v Sault Ste. Marie in prevzeli skrb za Indijance tudi na kanadski strani.

Tudi če je ostajal v okviru meja Združenih držav Amerike, je Baraga imel veliko priložnosti, da je prihajal v stik s Kanadčani. To so bili v glavnem francoski priseljenci, ki so zapustili Kanado, pa jih zato pogostokrat imenuje kar Francozi ali francoski Kanadčani, in so se naselili v krajih, kjer je misijonaril. In v tem smislu je že oktobra 1840 pisal iz La Pointa, misijona sv. Jožefa ob Gornjem jezeru, vodstvu Leopoldinine ustanove: »Mnogo kanadskih Francozov, ki so vsi katoličani in so doslej živeli raztreseni po deželi med Indijanci, se je tukaj naselilo in vsako leto se jih še nekaj naseli. Ti Kanadčani so poročeni z Indijankami in nekateri imajo številne družine. Njihove žene in otroci se spreobrnejo h katoliški veri, čim sem pri-

dejo in ko so primerno poučeni, jih krstim.« ([*Baragova misijonska pisma* 1983, 155]) Med priseljenci je našel nekatere dobre sodelavce, ki so mu bili v pomoč pri gradbenih delih in opremljanju cerkva.

Zanimiv vidik v delovanju misijonarja Friderika I. Barage kot duhovnika in škofa pomeni pogled v njegovo ravnanje z Indijanci rodu Očipvejcev v luči podeljevanja zakramenta spovedi (Pomedli 2003). Za Barago je bil ta zakrament, čigar vrednost je spoznal v šoli redemptorista Klementa Hofbauerja v času študija na Dunaju, pomembna sestavina verskega življenja, za katerega se je vedno našel čas. Kmalu je ugotovil, da so se Indijanci radi spovedovali in mu zaupali svoje življenjske zgodbe, slabosti in kreposti. Delu v spovednici je namenjal ure in ure, ne glede na kraj, kjer se je nahajal. Ni mu bilo žal poti in tveganj, če so ga klicali k bolnemu ali umirajočemu priseljencu ali Indijancu, tudi onstran ameriško-kanadske meje. Prek komunikacije z Indijanci je spoznaval njihove življenjske usmeritve, odnose v družini in širši skupnosti, odnos do Boga in samega sebe.

Dokler jezika Očipvejcev ni dobro obvladal, je spovedoval s pomočjo prevajalcev, ki je bil zaupna oseba zanj in za Indijance. Ko je lahko vzpostavil neposredni stik, je imel vse možnosti, da je vplival na ravnanje Indijancev, ne le v njihovem osebнем verskem življenju, temveč tudi pri izbiranju njihovih življenjskih usmeritev. Ravno tako so oni vplivali nanj, na njegovo zmožnost izražanja, na njegove poglede na indijansko življenje, na duhovnost in na razumevanje izvirnosti življenja, ki so ga imeli Indijanci. S tem ko je latinske (evropske) koncepte prevajal v indijanske jezike, je bogatil njihovo izrazoslovje in jezik nasploh. Izrazov ni imel možnosti prevzemati iz priročnikov, temveč od ljudi v neposrednih stikih z njimi. Navodila, ki jih je dajal svojim sodelavcem misijonarjem, kažejo na pomen zakramenta spovedi v vzpostavljanju stikov z ljudmi. Naročal jim je, da so dnevno molili za spovedance in da so bili vedno pripravljeni iti na pot, če so jih klicali za spoved, in ne le ob določenem času (Pomedli 2003, 12). Tudi zanje, zlasti še, če so lahko komunicirali neposredno, je bilo spovedovanje vir spoznavanja indijanske duhovnosti in sredstvo za sporočanje krščanskih resnic v očipvejski duhovni okvir.

### 3. Misijonar Franc Pirc

Nekdanji podbreški župnik Franc Pirc (1785–1880), ki se je odločil, da se pridruži takrat na Slovenskem najbolj poznanemu misijonarju Frideriku I. Baragi, čeprav je bil od njega starejši, je že od začetka svojega misijonskega dela pokazal posebno zanimanje za Indijance. Septembra 1835 je prispel v New York in bil poslan Baragi za pomočnika. Sedemnajst let je preživel v Gornjem Michiganu, kjer so bile njegove glavne misijonske postaje kraji La Croix, Sault Ste. Marie, od koder je obiskoval postojanke okoli Gornjega jezera, in Arbre Croche. Po letu 1852 je odšel na ozemlje novoustanovljene škofije St. Paul v Minnesoti in oskrboval indijanske naselbine ob reki Misisipi. Središče njegovega delovanja je bilo naselje Crow Wing, od koder je odhajal na dolga potovanja po severni Minnesoti, vse do kanadske meje. Prvotni namen Pirčevega misijonskega življenja je bilo delovanje v Združenih dr-

žavah. Številni podatki pa nam vendarle kažejo, da je vpliv segal tudi preko meja Amerike, na kanadsko stran. To se je dogajalo predvsem v času, ko je deloval v Gornjem Michiganu in ko cerkvene strukture na kanadski strani še niso zaživele v polni meri (Hrovat 1887).

V jeseni 1836 je Pirc prispel v Sault Ste. Marie. Sprejeli so ga z navdušenjem, »posebej so ga bili veseli že krščeni Indijanci in kanadski Francozi, ki so predstavljali večji del prebivalstva. Toda na veliko začudenje je odkril, da so katoličani samo po imenu, kajti niso hodili v cerkev niti niso prejeli zakramentov.« (Rezek 1906, 347). Delo v Saultu ni bilo posebej uspešno, čeprav je zgradil novo cerkev in obiskoval bližnje naselbine.

Junija 1838 je odšel na daljšo pot ob severni obali Gornjega Jezera in pri tem ustanovil dve novi misijonski postaji, v Michipicotenu in Okwanikisinongu. Povsod je tudi poučeval in krščeval, vendar si ni upal ostati dlje časa. Sam je tako navedel razlog: »Žal mi je, da nisem mogel dalje ostati na tem kraju, kjer sem položil temelj misijonski postaji. Ta kraj namreč pripada torontski škofiji v angleški pokrajini Kanadi. Obljubil sem pa vernim, da jih bom čestokrat obiskal, če jim ne bode poslal škof na mojo prošnjo lastnega misijonarja.« (Hrovat 1887, 26; Brvar 2018, 186) Po obisku v Okwanikisinongu, ki je 45 angleških milj oddaljen od prvega kraja, se je vrnil v Sault. »Obljubil pa sem jim, da jih bom pogosto obiskal, če bo le mogoče, medtem pa jim bom poslal branja veččega, dobro poučenega Indijanca, ki jih bo naučil še drugih molitev, branja in petja (ki ga imajo Indijanci zelo radi).« (Brvar 2018, 187)

Naslednja Pirčeva misijonska postaja, na kateri je bil stike s kanadskimi Indijanci, je bil kraj Grand Portage, na zahodni obali Gornjega jezera. Tja je odšel julija 1838, ker je bil Baraga zadržan. Z Barago, ki ga je ravno takrat detroitski škof imenoval za generalnega vikarja za indijanske misijone, se je posvetoval o nadaljnjem delu. Pri njem je preživel jesen in zimo istega leta. Misijon v Grand Portageu je veliko obetal. V pismu dne 17. septembra 1838 je Baraga vodstvu Leopoldinine ustanove sporočil:

»Gospod Pirc je šele v letošnjem poletju prišel semkaj, se tukaj pomudil nekaj dni in nato odšel v Grand Portage, kjer je našel Indijance v najboljšem razpoloženju. /.../ Pirc jih je že mnogo krstil in vsi zelo goreče živijo po veri. Tudi v nekem drugem kraju, ki ni daleč od Grand Portaga, v Fort Williamu, je letošnje poletje napravil misijonski obisk, ob katerem je tudi tamkajšnje Indijance našel v najboljšem razpoloženju za vero.« (*Baragova misijonska pisma* 1983, 150)

Fort William na kanadski strani jezera je bila prva podružnica, ustanovljena iz Grand Portagea, ki jo je Pirc ustanovil na prošnjo ondotnih Indijancev jeseni 1838. Na njej se je večkrat ustavil, jim zgradil začasno cerkev in prinesel knjige, ki so jih uporabljali pri skupnih molitvah. Po ustanovitvi nove škofije Hamilton je Fort William cerkveno-upravno prišel pod hamiltonskega škofa (Rezek 1907, 395).

B. Kotnik je v svojem opisu indijanskega misijona v Grand Portageu slikovito

zarisal prvo Pirčevo pot v Fort William in delo, ki ga je opravil na novi postojanki. 45 milj, kolikor je Fort William oddaljen od Grand Portagea, so naredili po vodi. Spremljala ga je skupina že krščenih Indijancev. V novem kraju so bili prijazno sprejeti, v svoje domovanje jih je povabil tamkajšnji trgovski agent in jim ponudil večji prostor, kjer so lahko pripravili shod. Med njimi je ostal tri dni. Na tamkajšnje Indijance pa so naredili največji vtis njihovi rojaki, ki jih je Pirc pripeljal s seboj, kajti znali so lepo moliti, brati in peti in celo latinsko odgovarjati pri maši. »Ker pa mi čas ni dopuščal, da bi se mudil v tej dobri srenji toliko časa, da bi bili zadostno pripravljeni na krst, sem krstil za enkrat le otroke in pustil pri njih enega dobro podučenega, branja večšega Indijanca, ki jih bo poučeval do prihodnje pomladi v molitvah in petju, v branju iz Baragovega katekizma, nakar jih upam vse krstiti,« je poročal ljubljanskemu kanoniku Juriju Pavšku. (Brvar 2018, 198) V pismu Leopoldinini ustanovi pa je 5. novembra 1838 spregovoril še o novih obiskovalcih, ki so k njemu prihajali s severa, kar je bilo s kanadskega ozemlja. Zapiše:

»Nedavno je prišel poglavar divjakov pet dni hoda daleč iz severa v Grand Portage, da poizve, kakšna je to (vera?), ki je povzročila med njegovimi divjaki že toliko govorjenja. /.../ Obljubil je, da pride spomladi s svojim divjim krdelom tu sem, da bodo deležni tolažbe sv. vere. V raznih severnih krajih je še mnogo divjih poganov, ki žive ali v skupinah ob jezerih in rekah, kjer je veliko rib, ali pa se selijo po gozdovih in iščejo hrano.« (Kotnik 1963, 114)

Spomladi 1839 se je misijonar Pirc odpravil na daljše potovanje ob severni obali Gornjega jezera, v katerem je hotel obiskati že prej ustanovljene misijonske postaje. V čolnu in ob spremstvu petih Indijancev je naredil vso pot od Grand Portagea mimo Fort Williama, kjer je krstil več otrok in odraslih, pa ob vsej severni obali Gornjega jezera, kjer je na več krajih krščeval Francoze in mešance. Ustavil se je tudi v Michipicotenu in Okwanikisinongu, kjer je našel vse Indijance zveste verskim vrednotam. Bil je prepričan, da bodo kmalu dobili lastnega misijonarja: »Spreobrnjene naselbine na angleški strani jezera lahko vsak čas pričakujejo duhovnika iz Kanade,« je poročal 1. julija 1839. (Brvar 2018, 220) Končno je prišel v Sault Ste. Marie, od koder je bil odšel leto pred tem. Ugotovil je, da novi misijonar še ni prišel, zato je opravil nekatere stvari in uredil, kar je bilo najnujnejše. Imel se je namen vrniti v Grand Portage, vendar ga je na poti dohitela odločitev misijonarja Barage, naj gre v Arbre Croche. 30. septembra 1839 je prevzel skrb za ta kraj in skrbel za prebivalstvo do junija 1852, ko je zapustil Otavce »svojim naslednikom kot olikano in krepostno ljudstvo« (Hrovat 1887, 38–39; Rezek 1906, 349).

Tudi iz Arbre Croche si je od časa do časa vzel nekaj dni in obiskal misijone, ki jih je na bregovih Gornjega jezera ustanovil v predhodnih letih. Tako je spomladi 1842 na lastno pest odšel med Očipvejce in ob reki Pigeon River (Omimi Sibina), ki je bila mejna reka med Minnesoto in kanadsko provinco Ontario na severni obali Gornjega jezera, ustanovil nov misijon, za čigar ustanovitev so pobudo dali Indijanci sami. Skupaj z indijanskimi poglavarji je sestavil pravila ravnanja v tem misijonu (Brvar 2018, 251–252). Ko Režek govori o tem delu, pravi, da se je »proti svoji volji« moral vrniti v Arbre Croche, ne da bi bil lahko dokončal cerkev, ki jo je

začel graditi (Hrovat 1887, 45; Rezek 1906, 350). Za oskrbovanje misijona ob Pigeon River so se nato zavzeli jezuiti, ki so tam ostali do poletja 1849. Takrat so se preselili v Fort William in Pigeon River obiskovali od tam. Ob pripravi na zakramente, gradnji cerkva in poučevanju, je Pirc videl koristnost učenja vsakodnevnih življenjskih veščin. »Tudi s poljedelstvom in vrtnarijo se moram pečati; kajti učiti mi je Indijane vere in razumnega gospodarstva, da pospešim in dosežem njih večni in časni blagor. Pogostokrat jim moram kazati lastnoročno, kako gre rabiti srp, koso, plug, cepec itd., da bi jih vedno bolj olikal,« je sporočil 1. oktobra 1843 (Hrovat 1887, 48).

Ko je leta 1842 Kmetijska družba na Kranjskem podelila misijonarju Pircu srebrno medaljo zaradi kmetijskih novosti, je misijonar v zahvali še bolj utemeljil svoje vsestransko prizadevanje za napredek Indijancev na vseh področjih življenja, ne le za napredek na verskem področju:

»Zakaj, kedar sem nasitil duše svojih Indijanov z Božjo besedo, učil sem jih tudi po očetovo, kruha si pridobiti. Sam sem jim kazal, kako morajo orati, kositi, žeti, mlatiti in druga dela opravljati; kako se sejejo raznovrstna žita in semena povrtninska. Učil sem jih tako dobrotljivost ljubega Stvarnika bolj spoznavati. Orodja in semena, ktera so mi poslali moji dragi misijonski prijatelji iz Ljubljane, bili so mi darovi po Božji previdnosti, po moji želji, ker so mi bila pomoč pri mojih opravilih. Pa tudi mojim ljubim Indijanom so storili veselje in osnovali tako začetek Indijanskega kmetijstva. Res je tudi, da so me začeli sovražiti, zavoljo tega samogoltni kupci s kožami in kožuhi, ki si prizadevajo nad vse, da bi le stavili napotja mojemu prizadevanju, da podučim in priučim divjake kmetijstvu in poljedelstvu.« (Hrovat 1887, 50; Brvar 2018, 269)

Pirčevi misijoni v bližini kanadske meje, predvsem so to bili kraji Sault Ste. Marie, Grand Portage in Pigeon River, kjer je pokazal svoje kmetijske spretnosti, so gotovo imeli vpliv na Indijance onkraj kanadske meje, saj so ti redno prihajali na njegove misijone.

Misijonarja Baraga in Pirc sta s svojim vplivom sodelovala pri pomembnem prehodu, ki se je ravno takrat dogajal pri različnih indijanskih plemenih. Medtem ko so bili kot nomadi v neprestani nevarnosti, da jim država zaradi omogočanja naseljevanja evropskih priseljencev odvzame zemljo in jih potiska proti zahodu, to je onstran reke Misisipi, so s sedentarnim načinom življenja to preprečevali. Zato pa jih je bilo treba uvesti v poljedelstvo in živinorejo, jim opredeliti njihovo posest in jim zagotoviti neodtujljivo pravico do posesti. Ob enem svojih obiskov kanadske indijanske skupnosti v kraju Michipicoten je misijonar Pirc ugotavljal: »S temi ljudmi, ki si iščejo hrano in pogosto menjajo kraj bivanja, ni lahko ustanoviti rednega misijona, razen če jim je omogočeno, da si na enem in istem kraju zagotove redno prehrano z obdelovanjem polja ali živinoreje, česar pa ubogi misijonar nima na razpolago.« (Brvar 2018, 187) Baraga in Pirc sta bila prepričana, da se bodo Indijanci ohranili tudi kot samostojna etnična skupina, da ne bo prišlo do plenjenja

njihove posesti in da ne bodo povsem asimilirani v ameriško/kanadsko družbo, če bodo postali sedentarno ljudstvo in se bodo ustalili. Pri tem sta jim pomagala s sredstvi, ki so jima bila na razpolago.

Veliko priljubljenost pri Indijancih si je misijonar Pirc pridobil s poznavanjem zdravilstva in uporabo zdravil, pri čemer so mu prav prišle homeopatske metode. Te je preskušal na sebi, zlasti v poznih letih življenja, in tudi na Indijancih. Ob izbruhu epidemije črnih koz v Gornjem Michiganu jih je na stotine cepil in rešil gotove smrti. Ko je v enem od svojih poročil opisal delo v letu 1861, je tudi zapisal: »Po vseh indijanskih misijonih so me z veseljem sprejemali ne le kot oznanovalec sv. vere in dušnega pastirja, tudi kakor telesnega zdravnika z mojimi homeopatičnimi zdravili so me veselo, ljubo pozdravljali. Pretečeno leto je bilo namreč prav veliko Indijanov bolnih; z Božjo pomočjo sem večinoma vse homeopatiško ozdravil.« (Hrovat 1887, 82)

Pri svojem delu z indijanskimi rodovi je misijonar Pirc uporabljal knjige, ki jih je pripravil Baraga, nekatere pa je sestavil kar sam. Pri slednjem naj bi šlo za *Veliki katekizem*, v katerem je bila obširna razlaga verskih resnic. Po mnenju misijonarja Barage je bilo besedilo pripravljeno v otavščini, ki ga rod Očipvejcev ne bi razumel. Besedilo je bilo predolgo in prezapleteno za preprosto izobrazbo ljudi. Škof Baraga je do tiska rokopisa izrazil odklonilno stališče (Brvar 2018, 292–293). Za tisk je pripravil večje število svojih pridig, križev pot in molitvenik ter knjigo o treznosti. Za nekatere knjige ni znano ali so izšle ali pa so ostale v rokopisu (Čuješ 1968a, 21). Kot najpomembnejšo in izvirno knjigo, ki jo je ob spremljanju življenja Indijancev različnih plemen sestavil misijonar Pirc, zgodovino opisje obravnava njegov popis zgodovine in etnologije *Die Indianer in Nord-Amerika, ihre Lebensweise, Sitten, Gebräuche, u.s.w.* Knjiga je bila natisnjena v St. Louisu leta 1855.

#### 4. Drugi misijonarji

Po razglasitvi samostojnosti Kanade leta 1867 in jasni določitvi meje z Združenimi državami Amerike so v delovanje indijanskih misijonarjev stopile nove okoliščine. Cerkvene skupnosti v Kanadi so same začele prevzemati skrb za indijanska plemena, ki so bila na njihovih ozemljih (kot je bilo pokazano na predhodnih straneh, vsi škofje niso bili sposobni, da bi neposredno komunicirali z Indijanci, ki so prišli pod njihovo pristojnost). Kljub temu so neposredne ali posredne stike z indijanskimi plemeni v Kanadi imeli tudi nekateri drugi slovenski misijonarji in to v času, ko je že bila vzpostavljena redna cerkvena organizacija.

Za Baragovega sodobnika, »verskega in družbenega reformatorja« *Bernarda Smolnikarja* (1795–1869) je znano, da se je konec petdesetih in na začetku šestdesetih let 19. stoletja zadrževal v severnih predelih Amerike in Kanade. Prav iz Quebeca se je leta 1862 nameraval vrniti v domovino, vendar si je tam premislil. Smolnikar se je zaradi svojih idej razšel in sprl tako z Barago kot tudi s Pircem (SBL, 3:392–396). Pirc o njem ni imel dobrega mnenja, »tukaj je sramotno odpadel,

povzroča katoliškim misijonarjem veliko žalost in nečast«, in je prav ob njegovem primeru predlagal dunajskemu nadškofu kot pokrovitelju Leopoldinine ustanove, da bi bilo primerno pri tistih duhovnikih, ki se javljajo za misijone in jih bo družba sprejela, prej »preizkusiti sposobnosti in versko zadržanje« (Brvar 2019, 247).

Na Baragovo prigovarjanje je za misijonarja v Ameriko šel frančiškan p. *Oton Škola* (1805–1874). Po prihodu v New York decembra 1841 je nekaj časa deloval med Nemci, leta 1843 pa je s Pircem odšel v Mackinac. Otok je bil v veliki meri naseljen s kanadskimi Francozi in polindijanci. Svojega dela ni omejil na otok, ampak je večkrat odhajal v okoliške kraje, v času Pirčeve odsotnosti je oskrboval *Arbre Croche* in leta 1845 skrbel za *Sault Ste. Marie*. Vpliv je gotovo segal preko ameriške meje na sever, saj so Indijanci s kanadske strani redno prihajali na obiske v njegov misijon, kot se je to dogajalo v Baragovem in Pirčevem času. V letih 1845–1853 je bil Škola Baragov pomočnik v *L'Ansu*, oskrboval pa je več indijanskih naselbin. Osem let je deloval med Očipvejci okrog Gornjega jezera in v tem času obiskoval skupnosti, pri katerih se je pred tem zaustavljal Pirc. Zadnja leta svojega misijskega življenja je preživel med Indijanci rodu *Menominee*, v njihovem največjem rezervatu *Keshena*, *Wisconsin* (Rezek 1906, 359–374; SBL, 3:333–334).

V vodstvu škofije *Sault Ste. Marie-Marquette* je Frideriku I. Baragi sledil *Ignacij Mrak* (1810–1901, škof 1868–1879), ki je v ameriške misijone odšel leta 1845 in najprej bil pomočnik Francu Pircu (SBL, 2:158). Ob njem se je uvedel v delo z Indijanci, po šestih letih pa začel samostojno pot. Deloval je okrog Gornjega jezera in obiskoval misijske postaje, ki jih je ustanovil Pirc; središče njegovega dela je bil najprej kraj *La Croix*, nato *Grande Traverse*. Friderik Baraga, ki ga je predlagal za svojega naslednika v vodstvu škofije, je zelo cenil Mrakovo delo in predanost misijonom med Indijanci. V pismu Leopoldinini ustanovi je Baraga novembra 1864 zapisal: »Že dolgo deluje v indijanskih misijonih in ima zelo težavno službo. Razen svoje misijske postaje v *Grande Traverse* mora oskrbovati še deset drugih majhnih misijskih postaj, ki jih od časa do časa obišče in jim pridiga v štirih jezikih: v indijanščini, angleščini, francoščini in nemščini.« (*Baragova misijska pisma* 1983, 240) Srečeval se je s številnimi Kanadčani, ki so se preseljevali v Združene države ali tam bili že dalj časa. To je mogoče videti tudi iz pogostne uporabe francoščine, ki je bila eden od njegovih jezikov za vzpostavljanje odnosov z verniki. V njegovem času so bile na ozemlju škofije ustanovljene prve etnične cerkve. V pomoč so mu začeli prihajati posamezni duhovniki iz kanadskih škofij, ker so kanadski škofje pokazali večjo pripravljenost za to kot v Baragovem času. Po odpovedi vodstvu škofije leta 1879 se je Mrak vrnil v indijanske misijone in bil v pomoč duhovnikom, ki niso bili vešč indijanskih jezikov (Rezek 1906, 228; 243).

Po svoji službi kot voditelj škofije *Sault Ste. Marie-Marquette* in drugi naslednik škofa Friderika Barage se je za indijanske skupnosti okoli Gornjega jezera in kanadske priselence zanimal *Janez Vertin* (1844–1899). Hitro rastoča industrijska mesta na južnem bregu Gornjega jezera so potrebovala nove prebivalce, od katerih so, poleg stalnega dotoka evropskih priseljencev, mnogi prihajali s kanadske strani jezera. Zato je bilo v njegovem času ustanovljenih več narodnostnih župnij, katerim je poskrbel za cerkvena in šolska poslopja ter za usposobljene voditelje. So-

deloval je s kanadskimi škofi, od katerih je dobival tudi cerkveni tisk in veroučne priročnike (290; 1907, 319).

Misijonar *Janez Čebulj* (1832–1898) se je v zgodovino indijanskih misijonskih dejavnosti v Ameriki in tudi v Kanadi zapisal kot glasbenik in avtor besedil cerkvenih pesmi. Uglasbil je več indijanskih pesmi. Bil je znan po tem, da se je zelo hitro naučil indijanskega jezika in je v očipvejščini lahko sestavljal besedila za liturgično petje.

»Poleg kitare je igral klavir, orgle, violino in harmoniko. Veliko pozornosti je posvečal cerkvenemu petju, tudi sam je rad prepeval. V njegovem misijonu je delovalo več indijanskih zborov, nekateri so peli troglasno. Na melodije slovenskih pesmi je pisal nabožna besedila v očipvejščini, te so prepevali pri cerkvenih obredih. Dve deklici je naučil igrati melodeon, glasbilo, podobno pianinu. Dokler mu Baraga po vseh cerkvah ni zagotovil zvonov, je vernike k obredom klical s trobento.« (Rezar Grilc 2024, 37)

Kot potrjuje Ivan Zaplotnik, so uglasbitve indijanskih besedil prepevali tudi kanadski Indijanci. Napev slovenski ljudske pesmi *Stoji, stoji tam lipica* je uporabil za očipvejsko pesem o križevem potu in je bila dobro sprejeta. Za pobožnost križevega pota so jo od leta 1865 dalje uporabljali Očipvejci v več ameriških državah in tudi v Ontariu (Zaplotnik 1928, 72).

## 5. Ohranjanje spomina

Baragove sledi so ostale v Kanadi še po njegovi smrti, predvsem s pisano besedo. Ob prihodu v ameriški misijone je Friderik I. Baraga že našel nekatere knjige, nekatere izdane tudi v Kanadi, ki so bile tiskane v indijanskih narečjih, ki jih druga plemena niso razumela. Baraga se je zavzel, da je besedila pripravil v jezikih, ki so bila razumljiva za več indijanskih plemen. Že leta 1832 je pripravil molitvenik pod naslovom *Ottawa. Anamie Misinaigan*, ki jo je dal tiskati v Detroitu. Bil je večkrat ponatisnjen in razširjen (Čuješ 1968a, 12). Vodstvu Leopoldinine ustanove na Dunaju, ki je v veliki meri pripomogla, da so njegove knjige lahko izhajale, je 10. oktobra 1832 zapisal: »Prejšnji molitvenik, ki ga je moj prednik v tukajšnjem misijonu dal natisniti /.../ je napisan v algonkinskem jeziku, ki ga govorijo kanadski Indijanci, od teh Kanadčanov je ta rokopis tudi dobil. Ta govor je otavskemu sicer zelo podoben, vendar ga Otavci popolnoma ne razumejo. /.../ Tako sem napisal nov in celoten molitvenik ter mu dodal še katekizem.« (*Baragova misijonska pisma* 1983, 70) Pet let kasneje, to je leta 1837, je pripravil še molitvenik v jeziku Očipvejcev in mu dal naslov *Otchipwe. Anamie-Masinaigan*. Molitvenik, ki je obsegal 300 strani, je bil natisnjen v Parizu (*Baragova misijonska pisma* 1983, 125). Čeprav to ni bila sploh prva knjiga, tiskana v tem jeziku, so jo Indijanci največ uporabljali, ker je bil redna pomoč pri bogoslužnih srečanjih v cerkvah in kot učna knjiga v šolah (Čuješ 1968b, 6).

Indijanci so Baragove knjige radi uporabljali. V pismu dunajskemu nadškofu Vincencu Edvardu Mildeju je 25. avgusta 1849 zapisal: »Indijanci imajo svoje molitvenike izredno radi. In kadar kam gredo, vzamejo te knjige s seboj, da zvečer, kjer se utaborijo, iz njih berejo in pojejo.« (*Baragova misijonska pisma* 1983, 193) Ker so se v tem času številna indijanska plemena premikala iz Združenih držav v Kanado, so s seboj jemali tudi knjige, ki so jih pripravljali misijonarji. Prav iste knjige pa so v kanadskih misijonih uporabljali jezuiti in člani skupnosti Marijinih oblatov, ki so delovali med Indijanci. Zato ni povsem slučajno, da je največ Baragovih knjig ohranjenih prav v jezuitski ustanovi Regis College, Willowdale, Ontario (Čuješ 1968a, 15; 1968b, 8). Več Baragovih knjig je doživelo ponatise ali nove izdaje v Kanadi še konec 19. in na začetku 20. stoletja. Baragove pridige so izšle v Montrealu leta 1858 in 1887. Leta 1939 je v Winnipegu izšla knjiga njegovih premišljevanj, prvič natisnjena v Detroitu leta 1850 pod naslovom *Katolik enamiad Inanagatawendamovinan* (1968a, 19).

Kljub stoletju in pol časovnega razmika se je na delo slovenskih misijonarjev med kanadskimi indijanskimi plemeni le ohranilo nekaj spominov. Razen uradnih dopisov, pisem in knjig je ostala cerkvena žalostna Matere Božje v Goulais Bay, ki danes velja za kulturni spomenik prvotnih prebivalcev, edini spomin na Barago, ki se je ohranil do današnjih dni na kanadskem ozemlju. Cerkev še danes služi domačinom. Ob cerkvi je provinca Ontario postavila Baragi zahvalno spominsko ploščo. Ko T. Zrnec poroča o današnjem spominu na Barago, zapiše: »Čeprav je škof Baraga v prvih letih svoje nadpastirske službe imel jurisdikcijo nad kanadskimi kraji na severni obali Gornjega jezera od Fort Williama do Bruce Minea in je mnogokrat zahajal v Grand River, na otok Sv. Jožefa in v bližnjo okolico kanadskega Saulta, se vendar o njem ni ničesar ohranilo. Res pa je, da mnogi čistokrvni in mešani Indijanci od Goulais Bay do Bruce Minea poznajo Baragovo ime in ohranjajo spomin na svojega svetniškega škofa.« (Zrnec 1968b, 270) Tudi ko je leta 1865 po odločitvi papeža Pija IX. sedež škofije prenesel v Marquette, je ohranil povezanost z Indijanci v kraju Goulais Bay. Posamezni Indijanci so ga obiskovali v novem kraju in mu poročali o razmerah v Kanadi.

Spomin na Baragovo delo v Kanadi ohranja tamkajšnja slovenska skupnost. Tako so 46. slovenski dan in spominski dan 150-letnice Baragovega delovanja v Kanadi (dodali so še praznovanje 14. obletnice slovenske samostojnosti) proslavili na Slovenskem letovišču pri Boltonu blizu Toronta 3. julija 2005. Spomnili so se obletnice, ko je leta 1855 škof Baraga prevzel odgovornost za pastoralno oskrbo Indijancev v večjem delu province Ontario, to je vse od Thunder Baya do Toronta. Slavnostni govornik Tone Zrnec je predstavil Baragovo veličino v Kanadi in njegovo delo za kanadske Indijance. Na Baragov prispevek pri razvoju Ontaria je spomnil tudi slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel, osrednji gost dogodka (Proslava na Slovenskem letovišču, 2005). S smrtjo dveh dobrih poznavalcev dela Friderika I. Baraga v Kanadi, R. Čuješa in T. Zrnca, se je v določeni meri zaključilo zanimanje kanadskih Slovencev za slovensko misijonsko zgodovino v Kanadi in v njeni južni sosedbi.

## 6. Sklep

Slovenski misijonarji, ki so svojo misijonsko pot začeli v Združenih državah Amerike, so v službi indijanskih plemen prišli z njimi v stik tudi na kanadskih tleh. Največ spominov in zapisov se je ohranilo na delo misijonarja Friderika I. Baraga. Kot potujoči misijonar je obiskoval indijanske skupnosti na severni obali Gornjega jezera, jih poučeval, podeljeval zakramente, jim postavljaj sakralne prostore in poskrbel za opremo. Nekaj let je za Indijance skrbel tudi uradno, ko so ga za pomoč prosili kanadski škofje, ko pa so se cerkvene strukture v kanadski provinci Ontario ustalile, so pastoralno oskrbovanje tamkajšnjih Indijancev prevzeli misijonarji iz kanadskih škofij, člani jezuitskega reda in drugih redovnih skupnosti. Pri delu misijonarjev Barage in Pirca med kanadskimi Indijanci ni šlo zgolj za občasne obiske, temveč za načrtno delo, ki je obsegalo ustanavljanje in oskrbovanje njihovih skupnosti. Med kanadskimi Indijanci so bile poznane knjige, ki jih je pripravljaj Friderik Baraga in so jih pri svojem delu uporabljaj ter ponatiskovali drugi misijonarji. Z uporabo indijanskih jezikov je prispeval, da so nekateri med njimi postajali literarni jeziki, pri čemer mu je bilo v veliko pomoč bogato filološko znanje. Na kanadsko stran meje so odhajali tudi drugi slovenski misijonarji, ki so nadaljevali Baragovo delo.

## Reference

- Baraga, Friderik I.** 1990. *The Diary of Bishop Frederic Baraga, first Bishop of Marquette, Michigan*. Detroit: Wayne State University Press.
- Baragova misijonska pisma (zbral in prevedel, uvod in opombe napisal Jože Gregorič)*. Ljubljana: Družina, 1983.
- Brvar, Bogomil.** 2018. *Življenje in delo Franca Ksaverja Pirca. Dokumentirano z njegovim dopisovanjem*. Peče: Kulturno in športno društvo.
- Carriere, Gaston Joseph in Higgins, Michael W.** 2003. The Catholic Church in Canada. *New Catholic Encyclopedia*, zv. III, 3–12. Washington: Catholic University of America.
- Čuješ, Rudolph P.** 1967. The Slovenian Contribution to the Canadian Indians. *Contemporary – Alumni News*, 5, št. 3, 13–15.
- Čuješ, Rudolf P.** 1968a. *Ninidjanissidog Saiagiinagog. Contribution of the Slovenes to the Socio-Cultural Development of the Canadian Indians*. Antigonish: St. Francis Xavier University.
- Čuješ, Rudolf P.** 1968b. Ob stoletnici Baragove smrti. *Božja beseda* 19, 5–8.
- F. H.** 2007. Dr. Rudolf Čuješ. *Družina*, št. 34, 26. 8. 2007, 21.
- Hrovat, Florentin.** 1887. *Franč Pirc, oče umne sadjereje na Kranjskem in apostolski misijonar med Indijanci v severni Ameriki*. Celovec: Družba sv. Mohora.
- Jan, Ivan.** 1966. Katoliška Cerkev v Kanadi. *Božja beseda* 17, 248–252.
- Jan, Ivan.** 1967a. Početki Kanade. *Božja beseda* 18, 9–12.
- Jan, Ivan.** 1967b. Konfederacija Kanade. *Božja beseda* 18, 44–47.
- Kotnik, Bertrand.** 1963. Indijanski misijon v Grand Portage-u. Od 1837 do 1841. *Ave Maria Kalendar*, 105–120.
- Letonja, Franc.** 2016. V zahvalo in spomin. *Božja beseda* 67, 94–97.
- Pomedli, Michael M.** 2003. The Ojibwa and Bishop Frederick Baraga: Mutual Influences through the Confessional. *Dve domovini/Two Homelands* 17, 9–27.
- Proslava na Slovenskem letovišču v Boltonu.** *Glasilo kanadskih Slovencev*, 2005, št. 7–8, julij–avgust, 9–15.
- Rezar Grilc, Barbara.** 2024. *Janez Čebulj, misijonar, pesnik in popotnik*. Adergas (Kulturno umetniško društvo »Pod lipo«).
- Rezek, Antoine Ivan.** 1906–1907. *History of the Diocese of Sault Ste. Marie and Marquette containing a full and accurate account of the development of the Catholic Church in Upper Michigan*. Vols. I – II. Houghton.
- Slovenski biografski leksikon*. I–IV. zvezek. Ljubljana 1925–1991.
- Zaplotnik, Ivan L.** 1928. *Janez Čebulj: misijonar v Ameriki*. Groblje: Misijonišče.
- Zrnec, Tone.** 1968a. Baraga in kanadska hierarhija. *Božja beseda* 19, 41–45, 74–77, 110–112.
- Zrnec, Tone.** 1968b. V Baragovi Kanadi. *Božja beseda* 19, 234–236, 267–270.